

ลีลาภาษาของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต ในคอลัมน์คนดังนั่งเขียน

จินดา วรรณรัตน์, จริญญา ธรรมโชติ และ สมิตร์ชาติ พุมมา

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000

mango_1992_@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลีลาภาษาของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต 4 ลักษณะ ได้แก่ การใช้ภาษาในการตั้งชื่อเรื่อง การใช้ภาษาในการเปิดเรื่องและปิดเรื่อง การใช้คำ และการใช้โวหาร โดยเก็บข้อมูลจากคอลัมน์คนดังนั่งเขียนที่เขียนโดยพระมหาสมปอง ในเว็บไซต์ไทยรัฐออนไลน์ ตั้งแต่ฉบับวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2559 ถึงฉบับวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 รวมทั้งสิ้น 41 ฉบับ ผลการศึกษาพบลีลาการใช้ภาษาของพระมหาสมปอง 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) การใช้ภาษาในการตั้งชื่อเรื่องจำแนกได้ 5 กลุ่ม ได้แก่ ตั้งชื่อเรื่องโดยการเล่นคำ ตั้งชื่อเรื่องโดยการใช้ถ้อยคำแสดงการชื่นชมให้อ่าน ตั้งชื่อเรื่องโดยการใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ตั้งชื่อเรื่องโดยการใช้ประโยคขอร้อง ตั้งชื่อเรื่องโดยการใช้ประโยคคำถาม 2) การใช้ภาษาในการเปิดเรื่องและปิดเรื่อง พบว่าในการเปิดเรื่องมีการเขียนที่มีรูปแบบซ้ำ ๆ 2 แบบ คือ เปิดเรื่องด้วยการทักทาย และเปิดเรื่องที่มีโครงสร้างแบบ [ทักทาย + การนำเข้าสู่เรื่องที่พุด] ส่วนการปิดเรื่องจะมีโครงสร้างแบบ [สรุปความ+เจริญพร] 3) การใช้คำ มี 7 ลักษณะ ได้แก่ การใช้คำภาษาปาก การใช้คำเพ้อย่างถึงสิ่งอื่น การใช้คำเลียนเสียง การใช้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ การใช้คำเพื่อสร้างอารมณ์ขัน การใช้คำศัพท์ในพระไตรปิฎก และการใช้คำบุรุษสรรพนาม 4) การใช้โวหาร พบ 2 ชนิด ได้แก่ เทศนาโวหาร และสาธกโวหาร จากการศึกษาในครั้งนี้ได้ทำให้อ่านลีลาภาษาอันเป็นลักษณะเด่นในงานเขียนของพระมหาสมปอง

คำสำคัญ: วังนลีลา, ลีลาภาษา, พระมหาสมปอง

บทนำ

พระพุทธศาสนามีความสำคัญในสังคมไทยมายาวนาน เนื่องจากมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และเผยแผ่หลักธรรมที่มุ่งสั่งสอนคนในสังคมให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีทั้งกาย วาจา ใจ โดยมีพระสงฆ์ เป็นผู้นำหลักธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเผยแผ่สู่พุทธศาสนิกชน แต่ด้วยเหตุที่ผู้คนในสังคมปัจจุบันห่างเหินจากการฟังธรรมเทศนา เนื่องจากเป็นภาษาที่เข้าใจยากสำหรับเด็กรุ่นใหม่ ในปัจจุบันจึงมีพระสงฆ์ที่มุ่งเผยแผ่ธรรมะให้กับเยาวชนโดยการปรับเปลี่ยนวิธีเผยแผ่ธรรมะให้ทันสมัย เหมาะสมกับกลุ่มคนรุ่นใหม่

พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต ถือเป็นพระนักบรรยายธรรมที่เรียกได้ว่าไม่ตกกระแส และสามารถโน้มน้าวให้คนรุ่นใหม่สนใจธรรมะได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีวิธีการถ่ายทอดหลักธรรมผ่านช่องทางการสื่อสารรูปแบบใหม่ ๆ ที่กลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าถึงได้สะดวก รวดเร็ว สอดรับกับสภาพสังคมในปัจจุบันที่เป็นสังคมการสื่อสารแบบไร้สาย ตัวอย่างเช่น วิดีโอธรรมะเดลิเวอรี่ รายการธรรมะทางโทรทัศน์ และอีกช่องทางที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งคือการเขียนถ่ายทอดธรรมะ ในคอลัมน์คนดังนั่งเขียน ที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์ไทยรัฐออนไลน์ (www.thairath.co.th/column/celeb?credit=พระมหาสมปอง) โดยพระมหาสมปอง ได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาไปสู่สาธารณชนผ่านการเขียนเล่าเรื่องราวแนวธรรมะ โดยใช้ภาษาที่สื่อความหมายตรงไปตรงมา ใช้คำที่เข้าใจได้ง่าย ใช้คำก่อให้เกิดความขบขัน ใช้ลูกเล่นทางภาษาในการตั้งชื่อเรื่อง เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน การเปิดเรื่องและการปิดมีการใช้ภาษาที่มีโครงสร้างอันจะแสดงเอกลักษณ์ของพระมหาสมปองได้เป็นอย่างดี อีกทั้งมีชั้นเชิงในท่วงทำนองการเขียนเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจธรรมะอย่างแจ่มแจ้งและมีความเห็นคล้อยตามคำสอนได้โดยง่าย การใช้ภาษาดังที่กล่าวมานี้ถือเป็นลีลาภาษาเฉพาะในการเขียนถ่ายทอดธรรมะของพระมหาสมปอง

ทั้งนี้ จากการสำรวจงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่าบุหงา สุวรรณสังข์ [1] ได้ศึกษากลวิธีการในการบรรยายธรรมะของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต โดยศึกษาจากวิดีโอธรรมะเดลิเวอรี่ ที่จำหน่ายในปี 2550-2551 ซึ่งการศึกษายังไม่ครอบคลุมถึงแหล่งข้อมูลที่เป็น

ภาษาเขียน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาลีลาภาษาของพระมหาสมปองในคอลัมน์คนดั่งนั้งเขียน โดยเก็บข้อมูลตั้งแต่ฉบับที่มีการเผยแพร่ครั้งแรก จนถึงฉบับปัจจุบัน รวมทั้งสิ้น 41 ฉบับ และมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลีลาภาษาของพระมหาสมปอง 4 ลักษณะ ได้แก่ การใช้ภาษาในการตั้งชื่อเรื่อง การใช้ภาษาในการเปิดเรื่องและปิดเรื่อง การใช้คำ และการใช้โวหาร เพื่อแสดงให้เห็นลีลาภาษาในการคอลัมน์คนดั่งนั้งเขียนของพระมหาสมปอง

วิธีดำเนินการวิจัย

แหล่งข้อมูล

งานวิจัยนี้ใช้ข้อมูลจากคอลัมน์คนดั่งนั้งเขียนที่เขียนโดยพระมหาสมปอง ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์ ซึ่งเป็นคอลัมน์ที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์ www.thairath.co.th โดยจะใช้ข้อมูลตั้งแต่ฉบับแรกที่มีการเผยแพร่ คือ ฉบับวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2559 ถึงฉบับวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 รวมทั้งสิ้น 41 ฉบับ

ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

ใช้แนวคิดการศึกษาวรรณลีลา ของ เจฟฟรีย์ ลีช และ ไมเคิล ซอร์ต ซึ่งรุ่งอรุณ ทิมชุนห [2] ได้กล่าวไว้ว่า วิธีการศึกษา Style หรือ Stylistics มุ่งเน้นการวิเคราะห์ลักษณะเด่นของภาษาที่ผู้เขียนเลือกใช้ในงานเขียน ว่ามีลักษณะการใช้ภาษาประการใดบ้างที่โดดเด่น แปลก หรือแตกต่างไปจากภาษาปกติ นอกจากนี้ความโดดเด่นเหล่านี้ยังปรากฏในปริมาณความถี่สูง ปรากฏซ้ำ ๆ หรือปรากฏบ่อย ๆ จนสะดุดตา สังเกตได้ชัด นำลักษณะนั้นมาตีความหาความหมาย หรือสาระสำคัญที่สัมพันธ์กับงานเขียน โดยได้กล่าวถึงหลักการที่จะช่วยกำหนดลักษณะเด่นทางภาษาของผู้เขียน คือ การวิเคราะห์ลักษณะการใช้ภาษา 4 ประการ ได้แก่ ลักษณะของคำ ลักษณะทางไวยากรณ์ ลักษณะความอลังการ บริบทและสัมพันธภาพ

ผลและอภิปรายผล

ลีลาภาษาของพระมหาสมปอง ในคอลัมน์คนดั่งนั้งเขียน

จากการศึกษาลีลาภาษาของพระมหาสมปอง ในคอลัมน์คนดั่งนั้งเขียน พบลักษณะทางภาษาที่โดดเด่น และใช้ซ้ำ ๆ จนเป็นลีลาของพระมหาสมปอง 4 ลักษณะ ได้แก่ การใช้ภาษาในการตั้งชื่อเรื่อง การใช้ภาษาในการเปิดเรื่องและปิดเรื่อง การใช้คำ และการใช้โวหาร ดังนี้

1. การใช้ภาษาในการตั้งชื่อเรื่อง

การใช้ภาษาในการตั้งชื่อเรื่องของพระมหาสมปอง เป็นลักษณะทางภาษาน่าสนใจนับว่าเป็นลีลาภาษาที่มีชั้นเชิง เนื่องจากการตั้งชื่อเรื่องของพระมหาสมปองไม่ได้มีความน่าสนใจเฉพาะที่ใช้คำหรือประโยคเพื่อแสดงสาระสำคัญของเนื้อเรื่องอย่างกระชับ และมีความหมายกินความเพียงเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นลูกเล่นทางภาษาในการตั้งชื่อเพื่อจูงใจให้ผู้อ่านมองว่าธรรมะเป็นเรื่องสนุกสนาน เข้าใจได้ง่าย และมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตที่ควรค่าแก่การเรียนรู้ ด้วยลักษณะทางภาษาในการตั้งชื่อ 5 แบบ ดังนี้

1.1 ตั้งชื่อเรื่องโดยการเล่นคำ การเล่นคำที่เป็นลักษณะเด่น 2 ลักษณะ ประกอบด้วยการนำคำคำเดียวกันมาซ้ำกัน เพื่อเน้นย้ำสาระสำคัญที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ เช่น “อำนาจกรรม หรือจะสู้ อำนาจเงิน” หรือ “แมนเป๊ะ! สูตรหอยแมนๆ จากพระมหาสมปอง” และการเล่นคำที่มีเสียงสัมผัส โดยนำคำที่มีเสียงสัมผัสและมีความหมายกินความมาช่วยสื่อความหมายผ่านชื่อเรื่อง ตัวอย่างเช่น “สูญเสีย แต่อย่าเสียศูนย์” “เย็นเป็นก็เห็นสุข” และ “รักแท้...กลับแพ้หลุมพราง”

1.2 ตั้งชื่อเรื่องโดยการใช้ถ้อยคำแสดงการชี้แนะให้อ่าน ผู้เขียนใช้ถ้อยคำที่สื่อถึงการเชิญชวนให้ผู้อ่านโดยการใช้ถ้อยคำแสดงการเรียกร้องเชิญชวน เช่น “ลองดู 4 วิธีแก้เบื่องานที่ได้ผลจริง ๆ” หรือถ้อยคำที่เป็นการสั่งให้ทำ เช่น “คอหอยต้องอ่าน! คาถามหารวยของพระมหาสมปอง”

1.3 ตั้งชื่อเรื่องโดยการใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ผู้เขียนนำคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนามาเป็นประเด็นหลักในการตั้งชื่อเรื่อง แสดงให้เห็นถึงสาระสำคัญของเนื้อหาในฉบับนั้น ๆ ได้อย่างชัดเจน เช่น “กรรมหนักอะไรถึงต้องเป็น สัมภเวสี” หรือ “ลูกบาปใหม่ ทำกับพ่อแม่แบบนี้” และ “พระจิรวิน ผิดพระธรรมวินัยไหม”

1.4 ตั้งชื่อเรื่องโดยการใช้ประโยคขอร้อง เป็นการที่ผู้เขียนเริ่มต้นการตั้งชื่อเรื่องโดยใช้รูปประโยคขอร้องแสดงด้วยรูปคำ “ขอ” ที่ว่า “พระมหาสมปองขอเล่า...” แล้วจึงตามการบอกสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอ เช่น “พระมหาสมปองขอเล่า... ความสุขที่แท้ของครอบครัว” และ “พระมหาสมปองขอเล่า...เครื่องรางของขลัง ศักดิ์สิทธิ์จริงหรือแถมมายุ”

1.5 ตั้งชื่อเรื่องโดยการใช้ประโยคคำถาม เป็นการนำรูปประโยคที่แสดงการถามมาตั้งเป็นชื่อเรื่อง เพื่อสร้างความน่าสนใจให้แก่เรื่องนั้น ๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านนึกคิดจนต้องการหาคำตอบ เช่น “วิธีเสริมดวง แก้งง ทำยังไง?” และ “พระอยู่เหนือกฎหมายได้จริงหรือ?”

2. การใช้ภาษาเปิดเรื่องและปิดเรื่อง การใช้ภาษาเปิดเรื่องและปิดเรื่องในคอลัมน์คนดั่งนั่งเขียน เป็นลักษณะเฉพาะอันเป็นลีลาภาษาเฉพาะตัวของพระมหาสมปอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในการเขียนเปิดเรื่องและปิดเรื่อง เป็นการเขียนตามรูปแบบซึ่งเป็นรูปแบบเฉพาะของพระมหาสมปอง

2.1 การเปิดเรื่อง ในการเปิดเรื่องพบว่ามีโครงสร้างหลัก 2 ส่วน อันได้แก่ การทักทาย และการนำเข้าสู่เรื่องที่จะพูด ในส่วนของการทักทาย มีองค์ประกอบของเนื้อหา 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่ง คือ การให้พร เช่น “ขอความสุขสวัสดีจงมีแก่สาธุชนทุกท่าน” “ขอความเจริญในธรรมะ” ส่วนที่สอง คือ การแนะนำตัว โดยการบอกชื่อผู้เขียน เช่น “พระมหาสมปองมาแล้ว...” “ได้เวลาพบกับพระมหาสมปอง...” และส่วนที่สาม การบอกจุดมุ่งหมาย เป็นการบอกจุดมุ่งหมายในการเขียนบทความเพื่อให้ผู้อ่านทราบว่าผู้เขียนต้องการเผยแพร่ธรรมะไปสู่ผู้อ่าน โดยจะปรากฏเนื้อความที่ว่า “มาพร้อมกับธรรมะ” จากการศึกษาพบรูปแบบการเขียนเปิดเรื่องที่ปรากฏซ้ำ ๆ 2 แบบ ได้แก่

2.1.1 เปิดเรื่องด้วยการทักทาย เป็นการเขียนขึ้นต้นที่มีเนื้อหาเพื่อทักทายผู้อ่านเท่านั้น ดังตัวอย่างเช่น

“ขอความสุขความเจริญ จงมีแก่ทุกท่าน พระมหาสมปองมาแล้ว มาพร้อมกับธรรมะเย็น ๆ ที่พร้อมจะขโลมให้โยมเย็นทั้งกาย เย็นทั้งใจ เรียกว่าเย็นไปทั้งตัว เย็นนะโยมยังไม่ถึงชา ถ้าถึงขนาดชาเดียวเขาจะส่งเข้าห้องผ่าตัดก็เป็นได้

(คนดั่งนั่งเขียน : ฉบับวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560)

2.1.2 เปิดเรื่องที่มีโครงสร้างแบบ [ทักทาย + การนำเข้าสู่เรื่องที่จะพูด] เป็นการเขียนขึ้นต้นที่มีเนื้อหาทักทายผู้อ่าน และตามด้วยการบอกประเด็นที่ผู้เขียนจะนำเสนอ ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้ทันทีว่าผู้เขียนต้องการนำเสนอประเด็นอะไร ตัวอย่างเช่น

“ขอความสุขสวัสดีจงมีแก่ทุก ๆ ท่าน พระมหาสมปองมาแล้ว มาพร้อมกับธรรมะดี ๆ ที่ให้สติแก่โยมทุกท่าน วันนี้ไม่ขอพูดพร่ำทำเพลงอะไรมาก เข้าประเด็นเลยแล้วกัน วันนี้อาตมาจะมาพูดถึงเรื่อง “ความไม่ประมาท”

2.2 การปิดเรื่อง ผู้เขียนจะปิดเรื่องด้วยการสรุปความ กล่าวคือเป็นการสรุปสาระสำคัญของเนื้อหา เพื่อที่จะให้ผู้อ่านสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตน โดยเชื่อมโยงแสดงการสรุปความ คือ “ดังนั้น” “ดังนั้นสรุปว่า” และมักจะปิดท้ายด้วยคำว่า “เจริญพร” คือคำที่พระภิกษุสามเณรใช้พูดกับฆราวาส รวมทั้งใช้เป็นคำขึ้นต้นหรือลงท้ายได้ด้วยเสมอ ตัวอย่างเช่น

ดังนั้นสรุปว่า ถึงสังคมจะอนุโลม แต่พระก็ไม่ควรที่จะซื้อห่วย เพราะเป็นอบายมุข เป็นการพนัน พระต้องเป็นปัญญาของสังคม ถ้าพระจะซื้อห่วยให้โยม ก็คือ ต้องขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร ใช้ชีวิตพอเพียง เจริญพร

(คนดั่งนั่งเขียน : ฉบับวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2560)

3. การใช้คำ

การใช้คำของพระมหาสมปองในการนำเสนอเนื้อหาในคอลัมน์คนดั่งนั่งเขียน มีความโดดเด่นและสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อเสนอธรรมะของผู้เขียนได้เป็นอย่างดี ทั้งยังสร้างความเป็นกันเองระหว่างผู้เขียนที่อยู่ในสถานภาพของพระภิกษุกับผู้อ่านได้อย่างเป็นกันเอง ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสนุกและผ่อนคลายเมื่ออ่านเรื่องราวธรรมะจากคอลัมน์ของผู้เขียน จากการศึกษาพบว่าผู้เขียนมีลีลาการใช้คำที่เป็นลักษณะเฉพาะตัว ดังนี้

3.1 การใช้คำภาษาปาก

การใช้คำภาษาปาก เป็นการใช้คำเพื่อสื่อสารในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ เพื่อแสดงถึงความคุ้นเคยและสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านให้เข้าใจเนื้อหาที่ผู้เขียนนำเสนอได้อย่างรวดเร็ว นับว่าเป็นลีลาภาษาที่เป็นลักษณะเด่นที่สุด ตัวอย่างเช่น

“เฮ้ย..รอยลิปสติกเต็มเสื้อเดี่ยวเมียมีงเอาเสื้อไปซัก มึงก็ช่วยหรือก”

(คนดั่งนั่งเขียน : ฉบับวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2559)

“บางคนชอบฟาดวงฟาดงา ชอบโชว์ให้คนอื่นรู้ว่าตัวเองเจ๋ง แบบนี้ใครที่อยู่ใกล้ก็พลอยโดนลูกหลงไปด้วย”

(คนดั่งนั่งเขียน : ฉบับวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559)

3.2 การใช้คำเพื่ออ้างถึงสิ่งอื่น

การใช้คำเพื่ออ้างถึง คือการใช้คำที่กล่าวถึงหรือพาดพิงถึงสิ่งอื่น เพื่อสร้างความหมายให้ผู้อ่านเชื่อมโยงกับเนื้อหาสำคัญที่ผู้แต่งต้องการสื่อและช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้กับสาร โดยพบว่าการอ้างถึงพุทธวจนะของพระพุทธเจ้า และอ้างถึงบุคคล ตัวอย่างเช่น

“โยมทุกท่าน ครั้งหนึ่งพุทธองค์ทรงถามพระอานนท์ว่า “ดูก่อนอานนท์ เธอนึกถึงความตายวันละกี่ครั้ง” พระอานนท์กราบทูลตอบว่า “นึกถึงความตายวันละเจ็ดครั้งพระเจ้าข้า” พระองค์ตรัสว่า “ยังห่างมากอานนท์ ตถาคตนึกถึงความตายทุกลมหายใจเข้าออก”

(คนดั่งนั่งเขียน : ฉบับวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2559)

“เอาละโยมมาเข้าประเด็นร้อนกันเลยนะโยม ชินแสโซกุน ดันไปญี่ปุ่น น้อโกงทรัพย์”

(คนดั่งนั่งเขียน : ฉบับวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2560)

3.3 การใช้คำเลียนเสียง

เป็นการใช้คำเลียนเสียงอุทาน เพื่อสร้างความสมจริงให้แก่ผู้อ่านและยังช่วยสร้างจินตภาพให้แก่ผู้อ่านเสมือนว่าฟังจากผู้อ่านเอง

“โอโฮโฮ...เวลาของนักวิ่ง 100 เมตรมีค่ามากเหลือเกิน”

(คนดั่งนั่งเขียน : ฉบับวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2560)

“ถ้าโยมรู้สึกเบื่อ ลองตะโกนคำว่าเมื่อดัง ๆ ดูลิโยม อ้อหือ.. ได้ฟิลลิ่งมาก”

(คนดั่งนั่งเขียน : ฉบับวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2560)

3.4 การใช้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ ผู้วิจัยเห็นว่าการใช้คำศัพท์ภาษาอังกฤษนี้แสดงให้เห็นถึงการแสดงธรรมของผู้เขียนที่มุ่งเน้นไปยังกลุ่มผู้อ่านที่เป็นคนสมัยใหม่ นับเป็นความแปลกใหม่ในการสอนเรื่องธรรมะ ตัวอย่างเช่น

“กระแสนโซเชียลเร็วและแรงมาก ถ้าเราเสพยาตามความรู้สึกและปรุงแต่งใจของตนที่อยากจะให้เป็น เราอาจตกเป็นทาสของกระแสนั้นได้”

(คนดั่งนั่งเขียน : ฉบับวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560)

“มาพบกับพระมหาสมปองอีกเหมือนเดิม กับธรรมะง่าย ๆ สไตส์เดลิเวอรี่”

(คนดั่งนั่งเขียน : ฉบับวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2560)

3.5 การใช้คำเพื่อสร้างอารมณ์ขัน การใช้คำเพื่อสร้างความตลกขบขันของพระมหาสมปองมีความโดดเด่นและชัดเจนเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านรู้สึกผ่อนคลายและมีอารมณ์เพลิดเพลินไปกับเนื้อหาธรรมะ โดยพบว่าการเล่นกับความหมายของคำเพื่อสื่อถึงพฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ ตัวอย่างเช่น

“การแก้งั้นนั้นไม่ยากเพียงแคโยมไม่นั่งใกล้น้ำแข็งกับโซดาก็แก้ได้แล้ว!!!”

(คนดั่งนั่งเขียน : ฉบับวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2559)

“บางคนบอกว่าการฟังพระเทศน์ก็เป็นประโยชน์มาก เพราะว่าทำให้โยมได้ไปเที่ยวหลายประเทศ แรก ๆ ไปอิสราเอล พอ สักพักไปอาหรับ ไปเลบานอน ไปบัลแกเลีย น้ำลายไหลเลียแลบ ๆ ดินะที่พระท่านไม่พาไปเที่ยวปาเลสไตน์ด้วย!!”

(คนดั่งนั่งเขียน : ฉบับวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2559)

3.6 การใช้คำศัพท์ในพระไตรปิฎก พระมหาสมปองมีการใช้คำศัพท์ทางพุทธศาสนาซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎกมาใช้ในการนำเสนอเนื้อหาเรื่องธรรมะ ส่งผลทำให้ผู้อ่านได้เข้าถึงแก่นของธรรมะ ตัวอย่างเช่น

“ไม่ว่าใครก็ตาม เมื่อมีหลักสังคหวัตถุ 4 นี้ก็จะทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข”

(คนดั่งนั่งเขียน : ฉบับวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559)

“คุณสมบัติของพระสงฆ์จะต้องมีดังนี้คือ สุปฏิปันโน ผู้ปฏิบัติดีงาม อสุปฏิปันโน ผู้ปฏิบัติตรง ถูกต้อง ญายปฏิปันโน ผู้ปฏิบัติชอบ เพื่อธรรมเป็นเครื่องออกจากทุกข์ สามิทธิปฏิปันโน ผู้ปฏิบัติสมควร เหมาะสม”

(คนดั่งนั่งเขียน : ฉบับวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2559)

3.7 การใช้คำบุรุษสรรพนาม คือ การใช้คำเรียกแทนนาม จากการศึกษาพบการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 แทนตัวผู้พูด ได้แก่คำว่า “อาตมา” และใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 แทนตัวผู้อ่าน ได้แก่คำว่า “โยม” และใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 3 ได้แก่คำว่า แทนตัวผู้ที่ถูกกล่าวถึง โดยจะปรากฏคำว่า “โยม...” นำหน้า เช่น “โยมผู้หญิง” “โยมแม่” ตัวอย่างเช่น

“อาตมาขอให้ชีวิตโยมพบแต่สิ่งใหม่ มีรถคันใหม่ ที่ปลอดภัยกว่าเดิม”

(คนดั่งนั่งเขียน : ฉบับวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2559)

“ล่าสุดมีโยมคนหนึ่งมาหาอาตมาที่วัด พอทั้งสองกราบเสร็จโยมผู้หญิงก็พูดว่า....”

(คนดั่งนั่งเขียน : ฉบับวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2559)

4. การใช้โวหาร

โวหาร หมายถึง วิธีการใช้ภาษาให้ตรงตามวัตถุประสงค์ไม่ว่าจะเป็นการพูดหรือการเขียน วิธีการที่ผู้พูดหรือผู้เขียนเลือกใช้คำได้อย่างเหมาะสม ทำให้ผู้อ่านและผู้ฟังมีความสนใจ [3] จากการศึกษาคอลัมน์คนดั่งนั่งเขียนของพระมหาสมปอง พบว่ามีการใช้โวหาร 2 ชนิด ได้แก่ เทศนาโวหาร และสาธกโวหาร

4.1 เทศนาโวหาร พบว่าความโดดเด่นในการเรียบเรียงเนื้อหาแนะนำเสนอธรรมะของพระมหาสมปองคือการใช้ทำนองการเขียนแบบเทศนาโวหาร ที่ถือเป็นสำนวนการเขียนที่เด่นที่สุดของพระมหาสมปอง เนื่องจากผู้เขียนมีการใช้สำนวนเกี่ยวกับพระในการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นหลักธรรมหลักธรรม รวมถึงเนื้อหาแสดงให้เห็นเหตุและผลของการกระทำทั้งในด้านดีและด้านไม่ดี เพื่อให้ผู้อ่านเห็นคล้อยตามและนำไปปฏิบัติเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ตัวอย่าง เช่น

“ดังนั้นเมื่อโยมเข้าวัด ถ้าโยมมาถามว่า วัดนี้จะออกอะไร อาตมาขอบอกว่า อาตมาจะให้โยมตรง ๆ !!!

สามตัว คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้โยมเอาศีลเป็นรักษากาย วาจา เพราะศีลส่งผลให้สูง ศีลปรุงทำให้สวย ศีลช่วยทำให้รอด รอดพ้นจากความเสื่อมทั้งปวง ใช้สมาธิรักษาใจที่ทำให้เกิดความโลภ ความโกรธ ความหลง สุดท้ายนี้คือใช้ปัญญาพิจารณาความเป็นจริงว่า คน 60 กว่าล้านถูกหอยไม่ก็คน คิดแล้วล้านละเปอร์เซ็นก็ว่าได้

สองตัวล่าง คือ สติ ความระลึกได้ สัมปชัญญะ ความรู้ตัว

สุดท้ายคือ วิ่งตัวเดียวเน้น ๆ คือ ความไม่ประมาท บุคคลที่ประมาทเหมือนบุคคลที่ตายแล้ว”

(คนดั่งนั่งเขียน : ฉบับวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2560)

4.2 สาธกโวหาร

พบว่าพระมหาสมปอง มีการยกตัวอย่างที่เป็นเรื่องเล่าและเหตุการณ์ประกอบการสั่งสอนหลักธรรมในข้อที่เกี่ยวกับการประพฤติตน ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านเห็นตัวอย่างการกระทำที่ควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติ และมองเห็นผลที่ได้รับจากการประพฤติตนที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม ตัวอย่างเช่น

“อีกขวาคือ พระไปคัดทหาร ทุกคนก็ลั่น ทั้งพระทั้งกองเชีย เมื่อท่านจับ ทุกคนก็จะบอกว่า แดงๆๆ พอท่านจับได้ไปตำท่านนั้นแหละโยมเอ๋ย จีวรบินเลยทีเดียวก่อนที่ทุกคนที่อยู่ที่นี่ก็ขำกัน”

ประเด็นคือเหมาะสมไหม ก็อย่างว่านะโยม บรรยากาศและอารมณ์มันพาไป แต่ถึงอย่างไรก็ดูไม่เหมาะสมกับสมณรูป ถ้าว่าผิดพระธรรมวินัยไหม ผิดก็เป็นอาบัติทุกกฎ คือ อาบัติอย่างเบา” พระรูปที่ต้องอาบดินนั้น ต้องปลงอาบัติต่อหน้าพระอีกรูปหนึ่ง ...”

(คนดั่งนั่งเขียน : ฉบับวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2560)

จากการทำให้เห็นลักษณะภาษาอันเป็นลีลาเฉพาะของพระมหาสมปอง ที่มักจะมีการใช้ภาษาในลักษณะซ้ำ ๆ จนกลายเป็นลักษณะอันโดดเด่นของพระมหาสมปอง ลักษณะทางภาษาที่เป็นลักษณะเฉพาะที่พบได้จากการศึกษาในคอลัมน์คนดั่งนั่งเขียนของพระมหาสมปอง ได้แก่ การใช้ภาษาในการตั้งชื่อเรื่อง ที่มีความโดดเด่นในการใช้คำและประโยคในการตั้งชื่อเพื่อจูงใจผู้อ่าน การเขียนเปิดเรื่องและปิดเรื่องที่มีรูปแบบในการเขียนอย่างชัดเจน มีการหักท่ายและการกล่าวปิดที่ใช้รูปแบบภาษาของพระ มีการใช้คำเพื่อสร้างความสนุกสนานผสมผสานกับการใช้คำที่ทำให้ผู้อ่านเข้าถึงแก่นธรรมะ และการใช้โวหาร ที่สะท้อนให้เห็นว่าผู้เขียนมีการใช้โวหารที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการนำเสนอธรรมะ ผลการศึกษาในครั้งนี้จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นความสามารถในการใช้ภาษาของพระมหาสมปองได้เป็นอย่างดี

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาลีลาภาษาของพระมหาสมปอง ในคอลัมน์คนดั่งนั่งเขียน พบลักษณะทางภาษาที่โดดเด่น และใช้ซ้ำ ๆ จนเป็นลีลาของพระมหาสมปอง 3 ลักษณะ ได้แก่ การใช้ภาษาในการตั้งชื่อเรื่อง การใช้ภาษาในการเปิดเรื่องและปิดเรื่อง การใช้คำ และการใช้โวหาร ดังนี้

1. การใช้ภาษาในการตั้งชื่อเรื่อง ผู้เขียนใช้ใช้คำและประโยคให้สะดุดใจผู้อ่าน เพื่อเป็นการโน้มน้าวให้ผู้อ่านอยากรู้เนื้อหาที่ผู้เขียนนำเสนอ จำแนกได้ 5 ประเภท ได้แก่ ตั้งชื่อเรื่องโดยการเล่นคำ ตั้งชื่อเรื่องโดยการใช้ถ้อยคำแสดงการชี้แนะให้อ่าน ตั้งชื่อเรื่องโดยการใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ตั้งชื่อเรื่องโดยการใช้ประโยคขอร้อง ตั้งชื่อเรื่องโดยการใช้ประโยคคำถาม
2. การใช้ภาษาในการเปิดเรื่องและปิดเรื่อง เป็นลักษณะเฉพาะอันเป็นลีลาภาษาเฉพาะตัวของพระมหาสมปอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในการเขียนเปิดเรื่องและปิดเรื่อง เป็นการเขียนตามรูปแบบซึ่งเป็นรูปแบบเฉพาะของพระมหาสมปอง
 - 2.1 การเปิดเรื่อง ในการเปิดเรื่องพบว่ามีส่วนประกอบหลักทางภาษา 2 ส่วน อันได้แก่ การหักท่าย และการนำเข้าสู่เรื่องที่่จะพูด จากการศึกษาพบรูปแบบการเขียนเปิดเรื่องที่ปรากฏซ้ำ ๆ 2 แบบ ได้แก่ เปิดเรื่องด้วยการหักท่าย และ .1.2 เปิดเรื่องที่มีโครงสร้างแบบ [หักท่าย + การนำเข้าสู่เรื่องที่่จะพูด]
 - 2.2 การปิดเรื่อง ผู้เขียนจะปิดเรื่องด้วยการสรุปความ กล่าวคือเป็นการสรุปสาระสำคัญของธรรมะที่ผู้อ่านสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตน คำเชื่อมโยงที่แสดงการสรุปความ คือ “ดังนั้น” “ดังนั้นสรุปว่า” และมักจะปิดท้ายด้วยคำว่า “เจริญพร”
3. การใช้คำของพระมหาสมปองในการนำเสนอเนื้อหาในคอลัมน์คนดั่งนั่งเขียน มีความโดดเด่นและสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการใช้ภาษาได้เป็นอย่างดี การใช้คำของพระมหาสมปองช่วยสร้างความเป็นกันเองระหว่างผู้เขียนที่อยู่ในสถานภาพของพระภิกษุกับผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสนุกและผ่อนคลายเมื่ออ่านเรื่องธรรมะจากคอลัมน์ของผู้เขียน พบการใช้คำ 7 ลักษณะ ได้แก่ การใช้คำภาษาปาก การใช้คำเพื่ออ้างถึงสิ่งอื่น การใช้คำเลียนเสียง การใช้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ การใช้คำเพื่อสร้างอารมณ์ขัน การใช้คำศัพท์ในพระไตรปิฎก และการใช้คำบุรุษสรรพนาม

4. การใช้โวหาร พบว่ามีการใช้โวหาร 2 ชนิด ได้แก่ เทศนาโวหาร และสาธกโวหาร โดยใช้เทศนาโวหารในการเขียนเพื่อถ่ายทอดหลักธรรม และใช้สาธกโวหารเพื่อยกอุทาหรณ์ประกอบคำสอน ถือเป็นชั้นเชิงในการเขียนจูงใจผู้อ่านให้คล้อยตามคำสอนของพระมหาสมปองได้

จากการศึกษาลีลาภาษาของพระมหาสมปอง จะเห็นได้ว่าเป็นการใช้ภาษาที่แสดงความเป็นกันเองกับผู้อ่าน ซึ่งจะช่วยให้การนำเสนอธรรมะของพระมหาสมปองสนุกสนานและช่วยให้ผู้อ่านรู้สึกผ่อนคลาย เนื่องจากใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและสนุกสนาน ซึ่งสอดคล้องกับที่ บุหงา สุวรรณสังข์ ได้กล่าวว่า “การใช้ภาษาของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต สอดคล้องกับวัจนลีลาเป็นกันเอง คือเป็นรูปแบบของภาษาที่ใช้พูดในโอกาสที่ไม่เป็นทางการ ไม่มีพิธีต้อง สังเกตได้จากการใช้คำต่าง ๆ เช่น คำไทยสลับกับคำภาษาอังกฤษหรือลักษณะการใช้คำเรียกผู้ฟังและลงท้ายที่แสดงความเป็นกันเอง

ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า การนำเสนอเนื้อหาธรรมะที่ผู้อ่านทุกวัยสามารถเข้าถึงและได้รับความเพลิดเพลินจากการอ่าน ด้วยการใช้คำภาษาปาก ใช้คำทับศัพท์ ใช้คำเลียนเสียง ใช้คำเพื่อสร้างอารมณ์ขัน อย่างไรก็ตามความน่าสนใจไม่ได้อยู่ที่การได้อ่านเรื่องราวธรรมะด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลินเท่านั้น ผู้เขียนยังได้กล่าวถึงคำศัพท์ในพระไตรปิฎก เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงแก่นธรรมะ มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องธรรมะอย่างกระจ่าง จึงกล่าวได้ว่าการใช้ภาษาของพระมหาสมปองช่วยให้ผู้อ่านได้รับความรู้ด้านหลักธรรมคำสอน และได้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน การใช้ภาษาของพระมหาสมปองจึงถือได้ว่าเป็นลักษณะเด่นที่ทำให้การบรรยายธรรมะของพระมหาสมปองได้รับความนิยมมาอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่าลีลาภาษาของพระมหาสมปองเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้การสื่อสารเกิดผลสัมฤทธิ์ เนื่องจากผู้เขียนใช้ภาษาสื่อความอย่างตรงไปตรงมา เลือกใช้คำง่าย ๆ ที่ผู้อ่านทุกวัยสามารถเข้าใจความหมายได้ดี ประกอบกับเทคนิคการนำเสนอเนื้อหาที่น่าสนใจด้วยการยกอุทาหรณ์ให้เห็นเป็นตัวอย่างประกอบการสั่งสอนหลักธรรม เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจธรรมะอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อ่าน กล่าวคือ ผู้อ่านมีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ ประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

บรรณานุกรม

- [1] บุหงา สุวรรณสังข์. กลวิธีการสื่อสารในการบรรยายธรรมะของพระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2553.
- [2] รุ่งอรุณ ทักษุณหะเถียร. วัจนลีลาศาสตร์. ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, เชียงใหม่. 2552, หน้า 47-49.
- [3] อาภาโสเม ฉายแสงจันทร์. ภาษากับการสื่อสาร. มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ, 2554, หน้า 66.